

Register:

Belysningen.	1.
Bröllop, brudsängens bäddande.	1a
Bröllop, tydor.	2
Bröllop, krona.	4.
Fråga göken.	5.
Förgörning.	6
ordstäv.	7.
Ormar.	8.
Påkseder.	9.
Påskadagsmorgon.	13
Stenkagetisdag.	14.
Tydor.	15
Väderlekstydor.	16.

Arbeten i hushållet.

Färgning.	18.
Lövtäkten.	23.
Ostberedningen.	26.
Smörets framställning.	30.
Sädens tröskning och malning	32.
Ullen och dess beredning.	36.

2544

La

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Belysningen.

För att den lilla, smalta
Brenlampan skulle sprida ljus till
bättre hade man en tillställning att
göra av den på. Denna kallades
"Lampspång" och var svavrad av trä
med lite ringar till utstyrelse och
omkr. 3 dm hög. Den ställdes på
bänken och orsakar den ställdes den
lilla brenlampan.

2544

1a

LINDA UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Bruden jide aldrig själ
tro att bädda brudsängen. Detta
skulle den närmaste kvinnliga
stämningen på mannens sida göra.

Pröllop
Brudsängens
bäddning

LUND
FOLKÄMBETTERINGS
FÖRENINGEN

Den ar de båda, som frist
fick se den andre, då brudgummen på
morgonen anlände till brudens hem, den
skulle bli herre i huset efter bröllopet.
Därför brukade man ibland, då man var
man om sin dotter, kora valde i det nya
brummet, låta henne stå dold närmast
för att tillåta på brudgummen innan han
kunde se henne.

Bröllop

Fogd

LOV
FOLKRETT

Den, som smæder først av de
både uggifta på bröllopsnatten, den skulle
velsã komma att dö först.

Bröllops
Tyden

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESMUSEUM

Vid ett bröllop i Eskilst: Nona Bröllop
Römmus sörken hängde men en vacker Krona
krona av trä i ett träd nära vägen, vars
grenar sträckte sig ut över vägen, och då
budföljet kom efter vigseln i kyrkan,
skulle krönan resa sig upp i ragnen och
taga kronan. Kronan var visad av
träd med löv och grönt på.

LUNDS UNIVERSITETS
BOKMINNESARKIV

Fråga göken

Män kunde fråga göken, hur
många är det skulle droja innan man blev
gift. Då man hörde honom gå på första gången
på äret, skulle man fråga:

"Göken: skog,
du vet nog
hur många är
jag ogift gif."

Så många gånger som han sedan
göt så många är skulle det droja.

Det berättas om en kärring borta i Färingtofta
att hon en skärtorsdagsmorgon, innan solen gått upp, gick
upp i ett träd ock skrek: "Så långt som detta eko höres,
skall jag ta smör ifrån."

Förgörning.
=====

2544

7

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ja, visste, att byen hette Rynke, men jag
visste inte hur den rymkte ihop.

Ordstäv.

=====

(Sägs, när man minns en del av en sak
men inte kan komma ihåg allt.)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Orman

Betydelse lyckas

Om någon liggar ute i masken
och en orm kryper över honom, betyder
den att den människan blir alldeles
säker mycket rik.

Andreas Karl här: Rörum har
en orm krypat över, när han var liten,
och han blev ja också rik.

2544

9

Skåne
Höf. Fröster
L. N. Rosen
Cyp. 1729

Cyp. 8. Hb. Nilsson
Per Olof Skon
M. Rosen

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Askonsdag fick man inte glömma att ta in kvast Påsksed.=====
och raka. för att inte trollkärningorna skulle ta dem och Askonsdag.=====
resa till Blåkulla på.

2544

10

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Landskap: Skåne
Härad: Frosta
Socken: N.Rörum
Uppteckningsår: 1929

Upptecknat av: Alb.Nilsson

Berättat av Oliva Olsson

Född i N.Rörum

Man brukade alltid skära ut rakor, Påskskämt.
kvastar och stegar av papper och fästa på ryggen på folk Rakor, stegar och
om påsken, för att skoja med folk. kvastar av papper.

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

11

Skåne

M. Frän

H. P. P. P.

App. 2 1929

App. 2 1929

Mr. Oliva Ekström

H. P. P.

Man skulle inte lägga ut sopor skärtorsdag.

De, som ville göra andra människor ont, lade ut sopor och

lockade dem sedan att gå över dem. Då blev de sjuka.

Skärtorsdag såg man en gammal kärring

gå ut på mokullen (gödselhögen) på nr:3 och samla gössel.

Sen kunde man inte få smår på hela året i gården.

Påsk seder.

Skärtorsdag.

Sopor.

Förgörning.

Skön
M. Frata
S. N. Rönner
1908 år 1900

2544

12

Agg. H. Nilsson

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

P. Olive Olsson
A. Rönner

påskamorgon skulle man ge varandra påskaris
eller "Påskaskräll." Att man gav gåvorna tillbaka förekom
emellertid inte. 5

Påskaseder.
=====
Påskaris.
=====

SK

2544

SA

13

UNIVERSITETS-
FOLKMINNERARKIV

Påskdagsmorgon snurrade solen tre gånger ~~Påskdagsmorgon.~~
runt. Man sade, att den snurrade kring Kristi grav. Solen.
=====

2544

14

LIBRARY OF THE
FOLKLORE SOCIETY

Vetetisdag eller stenhagetisdag skulle man
alltid ha plättar att äta.

Stenhagetisdag.
=====

Man skall aldrig ty önska någon Tydne
lycka till, som skall stå på resa eller skall
fristaga sig något annat viktigt. Ty då
kunde man riskera, att det gick olyckligt.

2544

16

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lika höga som tistlarna voro på sommaren lika
höga skulle snödrivorna bli nästa vinter.

Väderlekstydor.

2544

17

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Åke
Frösö
A. P. Åke
1929

mod. J. M. Petersen
Sous. Alva Olsen
Gud. M. Petersen

Färgning

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

De gamla hade sina egna metoder Färgning.
=====
att färga de hållbara och trevliga allmogefärgerna. Naturligtvis
~~färgerna~~, Färgämnen? som man själv kunde anskaffa, an-
vändes naturligtvis i så stor utsträckning som möjligt.

Innan tväget skulle färgas, skulle
det betas. Olika betningsmedel användes till olika färger.
Här nedan följer en beskrivning på färgning i en del olika
färger.

Svart.
===== Som betningsmedel hade man till ylle "kromsvra"
och till linne spensgrönt.
som färgämne hade man till både ylle och linne

färgas på detta sätt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ylle färgadesäven i ekäpple.

Färgning med "håmmakär" (hundäxing) gav en gulgrönffärg.

Björklöv gav en gul färg.

=====

Äppelträdsbark

===== gav en gul färg.

Vid alladessa färger användes som betnings-
medel alun. Och med björklöv och hundäxing kunde man färga
såväl ylle som bomull.

En vacker grå färg fick man genom att
färga (yller eller bomull) i en s. k. enegrätt.

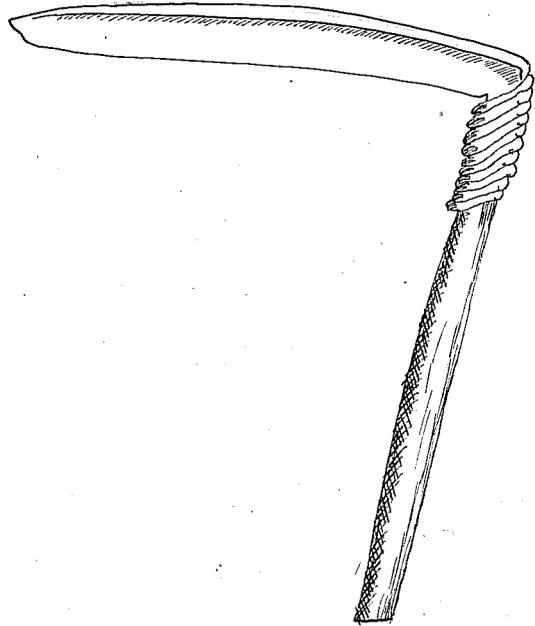
Indigoblått, även kallat "pissblått"
efter betningsmedlet, användes till såväl ylle som bomull.

2544

LIBRARY OF THE
BIOLOGICAL MUSEUM

Lootäkten

III. Rismayji, lööbmit, gammu

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

FIG. 2

RISNAPP

(GJORD AV EN AVBRUTEN LIE.)

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22

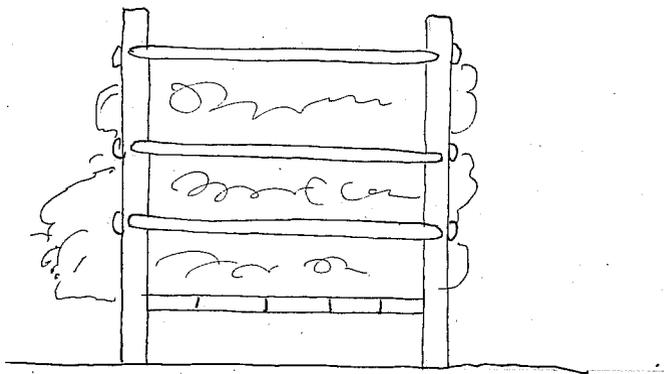
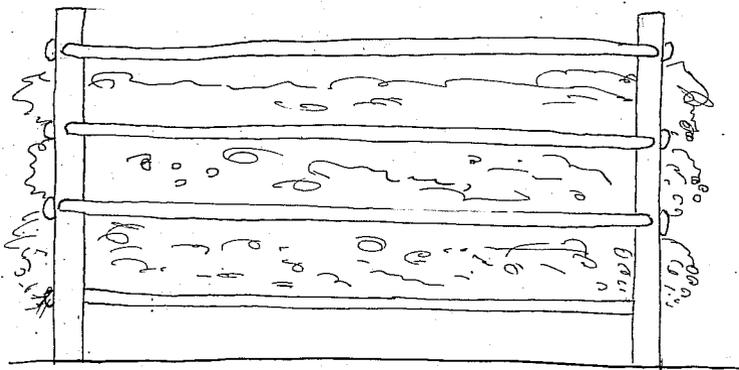

FIG. 1.

FÄRAGAMMA (UNG. 2X1 MTR.)

L Ö V T Ä K T E N.
=====

Man började "löva" först sedan allt

höet var höstat. Man högg ner större grenar med yxor. Lövtäckten.

Detta gjorde karlarna och sedan hade fruntimmerna s. k.

"nappar" och tog av de mindre kvistarna med det förekom

ibland, att man högg ner hela träd, innan man lövade dem.

På mindre träd eller buskar nappade man direkt från trädet.

Ibland breddes lövet ute, där man höstade det

eller också åkte man hem det och bredde det på en solig

plats hemma. Sedan bant man lövet i buntor med bast för att

det skulle bli lättare att hantera. Om lövet torkades på

platsen buntade man det innan man åkte hem det i vanliga

fall, men det hände också, att man lassade lövet löst i

karett hem till gården. Sedan lades dett opp på "jällen"
längst ute vid kanten, då det komⁱ hem, först sedan allt
höet var inne.

Varje bonde lövade på sin mark. Något gemensamt
arbete förekom heller inte.

Torpare och husare, som inte hade någon mark
själva, frågade någon om de fingo löva och det nekades inte.
Oftast nöjde sig de som t. ex. bara hade en ko, med att "repa"
löv," och detta skedde då tidigt på sommaren medah lövet
var spätt och grönt, så att kon vill äta det.

Man utfodrade annars endast fåren med löv, för att
spara på höet. Det bästa lövet var löv av lind (linge)
vide (vie) och ask (aske).

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESBOK

25

uppl. av P. B. Nilsson
Necas Olva Olson
i St. Rön

Skäl
Frosta
N. Rön
uppl. 1929

Då man fodrade med löv lade man inte löven direkt på
marken till fåren utan man lade det i en s.k. "gamma"
eller "fåragamma". (se fig.) Detta naturligtvis för att
fåren inte skulle trampa ner det i stället för att äta.

Riset, som blev kvar sedan fåren hade ätit,
användes till att elda i bakugnen med.

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ostberedningen.

Ostberg, ostborn, ostning, ostban

Ostberedningen

För att få ost, måste man först
skrapa sig löpmedel. Detta togs av
kalsmagan, då man skakade. Ungefär en
kvarts timme innan kalven skulle slaktas,
gav man honom en liter söt mjölk. När
kalven var slaktad och man hade tagit ut
löpmagen, hällde man ny mjölk på löpen.
Sedan stack man in en ljäsaxeta eller
dylikt i löpmagens öppning och nästlade
ihop den och hängde upp "löpet" till att

torika. Under tiden ^{det} hängde till torke
 skulle man då och då pricka det med
 en nål eller dylikt. Det hängde, vanligen
 oppu vid en bjälke i köket, tills det
 blev alldeles torrt.

Då man sedan skulle ysta
 tog man en mjölke och satte till
 värmes. Dessa mjölke skulle bli så
 varma, att då man satte en ambägarna
 så nätt; den fick man inte bränna sig.
 Sedan lyfte man av grytan. Löjnet togs i
 en kumlapp, sedan det först blötts upp
 i mjölke, och keramades så; den nya,
 varma mjölken. Då löjmade mjölken
 och det bildades s.k. "valla" eller vasse
 orangja. Man brukade sen röra om lite
 med handen för att allt skulle fördelas.

Sedan tog man upp ostmassan (ostm^usen) och lade den i en duk i ostkorgen eller ostformen. Den lades alltid varvis och man stödde salt och kummin på varje varv. När man hade lagt så många varv man ville, stöddes duktigt med salt på.

Sedan höljdes duken över och osten skulle ligga så i korgen eller formen i tre dagar. Varje dag skulle den väntas. När den legat tre dagar, tog man upp den, lade den på en träbotten och lade ut den i "ostaburen". När den togs av korgen, tvättades den i vatten eller vatten. Man kunde också tvätta den i cognak och då blev den alldeles särskilt fint.

När ostens sedan hade legat i "ostaburen" så att den blivit torr lades den vanligen ned i en kista i

Man tyckte den ost, som skulle användas till julost, redan vid Midsommartid och förvarade den sedan

Många hade äggator vispade i mjölken för att ostens skulle bli bättre. Man brukade också ysta av råmjölk, alltså den mjölk, som kom mjölkade stiel efter kaloningen.

Länge tillbakå använde man fyrkantiga ostformar av trä i stället för ostkorgar, som voro flätade. Småliga hade s. k. ostaringar som kunde inställas till olika storlekar.

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Småtås framställning

Foto d. 14. 20. Kämma, småtåsa - småtåsa

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Den vanligaste kämtypen var
den s. k. "rittoppskämman". Det var en
cylinder av trästavar med ett hål i locket
inne i kämman fanns en rörlig rund skiva
fäst på stängeln. I denna skiva fanns hål
för mjölken att passera genom och då man
kämde fingo man stängeln öppna och ner.

(Se fig.)

Då man hade mindre partier
gräddde brukade man också vispa med en
vanlig visp i ett stonkras eller något annat

Käming

Väspning

N. Nilsson
Trakta
Pke

lämpligt kuml.

Om man skaffade sig gödsel från
en påmmande gårds godsbruk, kunde man
den förgöra kameran för dem i den gården,
så att de inte fingo smör.

Förgöring

När man kumlat tillräckligt länge, så
att man fått smör, ältas detta och saltas
med en tärsked i stora träskålar.

Ältning

Smörst påmsattes vid festliga
tillfällen i stora, granna, blomliga träkoppas,
"orysmätta" och smörst mörstret med
en sked. Även juckin till smörst användes
till frammet folk, men i vardagslag satte
man fram det på vanliga tallriken.

Serering

Smörst förvarades i stensurker
eller stonker.

Förvaring

Heine

2544

uppt. av Mr. Nilsson
1929.

N. Hörensön

LUNDS UNIVERSITETS
BOLLENTYCKSARKIV

Sätens tröskning och malning.

Plejseln, heltäckande

Skåne
Frosta
A. Rönner
sept 1929

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

upptecknat av Mikael
Per & Maria Olsson
A. Rönner

Di man tröskede, brukade man
densa plejfadans eller senjtemperer. Man
koppade omkring mellan dagen, di man
densade, och det gillde personligt att inte
lä få plejden i huvudet.

En annan tröskningsökning var
att låta frammande, barn eller andra, "se
lokatten" d. v. s. man tog den frammande
om halven med plejden och klämde till

Man började tröska på ända, när
man hade slut på den gamla säden

Tröskning
Plejfadans

Se lokatten

Arbetslid

och det gick räcka så länge det ville.

Arbetsningen för den, som tröskade, Arbetsning
var vanligtvis daglön. Man kunde, som det kallas,
tröska för grundskäppan. Var samtliga skäppor
gick som, som tröskade.

Arbetsstjälp
Smälämningsarbetade ofta komma
vandrande neråt Skåne, då det var tid att
tröska för att få arbete här och där på
gårdarna.

Arbetsstid
Man började tidigt på morgonen,
vanligen kl. 3 eller längre fram kl. 4-5 och
vanligen utan att ha fått en enda bit
mat först. Till kl. 8 på kvällen höll man sedan
på, om det behövdes vid skenet av kamma-
stöppta talgljäs, som placerades i en koma
för lojen, där en särskild teknisk
anordning av trädet fanns för ljuset.

Vantligen tröskade man trä och
trä. Afta hade man, då man hade loggrolvet,
lagt in en fjäder under detta, så att det sjung
då man slog. På det viset gick det lättare
och man höll bättre arbetslusten uppe.

Sedan man tröskat rågen separades *Papring*
den genom en halmsipa av trä, som
fastsattes i logrännan. Sedan vuntades
den i s.k. klippor och lades upp på
pallen ovanför logan. Där låg den tills
den skulle användas till att tiska
med, ty täckhalmen skulle alltid vara
räghalm. Den andra halmen kastades
efter tröskningen in i loggrolven och
användes till foder och till skö.

Då man skulle mala säden, hade *Malsring*
ursprungligen varje gård sin lilla "skoatta".
Och man tog en säck på ryggen och gick

2544
 död och malte så man behövde. Men senare kände
 man till vattenkrampen och hade då med sig större
 mängder varje gång. Mjölvarnen brukade tulla
 av säden och man hade talerätt:

Mjölvarnen

"Möllare, tulla som du bör,
 annars tar fan dej innan du dör."

Olika mjölsorter och gryn voro:

Kornmjöl användes till plättar, mjölkgröt
 och till smårmjöl i allmänhet.

Rågmjöl, siktat eller osiktat användes
 mest till bröd.

Brödet grynades så man lagade bröds-
 gröt av grynarna, en rätt som man numera
 inte alls känner till.

Mjölsorter:
 o. gryn.

2544

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ullan och dess behandling

Ull: ullsull (en fjäde av klippningen)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2544

36

Fåren klipptes i ny på våren och på hösten
i nedan. Först tvättade man dem.

Fårklippning var alltid kvinnogöra och
ganska stoft. Vid klippningen hade man fåren på ett bord
el. dylikt. Tre ben hade man bundit samman. Man klippte
med en vanlig s.k. ullsax .

Sedan torkades ullendå det var vakert
väder. därefter skubbades den för att den inte skulle
bli krokig.

Ullen nu
dess behandling

Kardegille.*Kardegille*

Till kardegillebudade man grannarna eller vilka som helst. Man sade: "Välkommen till kardegille där och där, då och då." På kvällen då det skymde, kom man till sammans på gården. Tröjan tog man av och satt vanligen bararmad. Sedan ardetade man och pratade om ditt och datt, berättade historier och sjöng visor. Så hade man kardegillet. Det vankades mat en gång och kaffe två eller tre gånger tv man satt långt ut på natten.

Sedan all ullen så var kardad, började man att spinna. Detta skedde dock var för sig hemma på gårdarna.

Spinnningen

Av lockarna spanns garn till skor, skogarn, och garn till att sy på selarna med.